

Ársfundur atvinnulífsins 2021

21/21

Ryðjum hindrunum úr vegi

Samtök atvinnulífsins hafa tekið saman 21 áskorun sem við stöndum frammi fyrir sem samfélag og snjallar lausnir til að tryggja velsæld þjóðarinnar.

Ársfundur atvinnulífsins 2021 verður í beinu streymi
á helstu vefmiðlum og www.sa.is klukkan 9 í dag

Halldór Benjamín Þorbergsson er framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins. Hann segist sakna meiri umræðu um menntamál í aðdraganda kosninga enda sé menntun undirstaða atvinnulífsins.

MYND/BIG

Vill samhent átak í viðspyrnunni

Halldór Benjamín Þorbergsson er framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins. Hann segir ýmis tækifæri til hagvaxtar í augsýn í kjölfar kórónukreppunnar, en mikilvægt sé að atvinnulíf og stjórnvöld snúi bókum saman til að tryggja atvinnulífinu vindinn í bakið.

„Þannig verða verðmætin til, sem aftur standa undir sterku velferðarkerfi,“ undirstrikar Halldór. Ársfundur atvinnulífsins 2021 er haldinn í dag og verður í beinu streymi á helstu vefmiðlum og á vefsíðu SA.

„Eftir heimsfaraldurinn stendur íslenskt samfélag frammi fyrir heilmiklum áskorunum. Um það verður ekki deilt. Í kjölfarið þurfum við að koma hér á stöðugleika og sjálfbæru ástandi í hagkerfinu. Það gerum við meðal annars með því að styrkja nýja atvinnuvegi, ryðja úr vegi óþarfa hindrunum, einfalda regluverk, nýta fjármuni hins opinbera betur til að lækka skatta og styrkja þannig atvinnulífið til frekari vaxtar.

Samtök atvinnulífsins tóku nýlega saman 21 áskorun og jafnmargar lausnir við þeim sem við hvetjum alla og ekki síst stjórnvöld til að kynna sér og koma í gagnið. Þannig náum við sem bestri og skjótastri viðspyrnu,“ útskýrir Halldór. Tillögurnar snúa að opinberum rekstri, skattastefnu, rekstrarumhverfi atvinnulífsins, sjálfbærri þróun, vinnumarkaðnum, menntamálum og heilbrigðismálum. Á ársfundinum verður auk annars farið yfir þessar tillögur.

Halldór Benjamín vill meðal annars auðvelda fyrirtækjum að skapa störf, ekki síst vegna þess að eftir kórónukreppuna hefur langtímaatvinnuleysi aukist.

„Störfín þurfa að verða til á almennum vinnumarkaði en ekki hjá hinu opinbera. Opinberir aðilar

mega ekki spenna upp launaþróunina með þeim hætti sem almennur vinnumarkaður getur ekki fylgt eftir. Þá verður fjölgun starfa ekki sjálfbær, en til þess að svo megi verða þarf að einfalda skattkerfið og afnema hindranir í rekstrarumhverfi fyrirtækja. Til dæmis hvað varðar stofnun fyrirtækja, leyfisveitingar og erlenda fjárfestingu. Rekstrarumhverfi fyrirtækja á Íslandi þarf að standast erlendum keppinautum þeirra, og ekki síður íslenska ríkinu, snúning. Í þeim efnum þarf ekki síst að gera bragarbót á vinnumarkaðslikaninu, sem einkennist eins og sakir standa af óskilvirkri kjarasamningsgerð, höfrungahlaupi og launastefnu sem ógnar stöðugleika.“

Rekstrarformið er ekki aðalatriðið – heldur notandinn

Heilbrigðismálin hafa undanfarið verið í deigluinni, enda mikið mætt að þjónustan er frábær og sinnt af starfsfólki í fremstu röð. Til að mynda eru dauðsföll af völdum Covid-19 hvergi færri en hér á landi þegar miðað er við hlutfall af smituðum. En rekstrarformið má ekki kæfa snilldina sem býr í fólkinu,“ segir Halldór sem vill að samið verði við alla þá sem veita heilbrigðisþjónustu óháð rekstrarformi þjónustuaðila, með notandann í forgrunni. Þannig sé fjármögnun og jafnt aðgengi fólks að sjálfsagðri heilbrigðisþjónustu tryggt.

„Heilbrigðisgjöld hins opinbera á Íslandi eru einna hæst á Norðurlöndunum þegar leiðrétt hefur verið fyrir aldurssamsetningu. Auk þess er þjóðin sífellt að eldast. Langtímaáætlun ríkisfjármála gerir ráð fyrir að þessi kostnaður muni aðeins koma til með að

En rekstrarformið má ekki kæfa snilldina sem býr í fólkinu.

aukast á komandi árum og áratugum. Ef ekkert verður að gert er ljóst að hagkerfið mun ekki standa undir þessum kostnaði. Þess vegna á einföld regla að stýra heilbrigðisþjónustunni: Ríkið ákvarðar verð, magn og gæði þjónustunnar en einkaaðilar, ríkisstofnanir og önnur rekstrarform keppast við að veita þjónustuna á sem hagkvæm-astan og bestan máta – og án þess að fólk þurfi að bíða mánuðum og árum saman eftir meina sinna bót,“ segir Halldór Benjamín.

Of mikil miðstýring í íslensku menntakerfi

Halldóri verður einnig tíðrætt um menntakerfið. Hann segir kröfur um þekkingu og færni í atvinnulífinu taka sífelldum breytingum.

„Og þessum kröfum verður að mæta á sama tíma og almenn grunnfærni þarf að vera til staðar. Skólastarfið í dag heldur einfaldlega ekki í við gjörbreytt umhverfi nemenda samfara hraðri tækniþróun,“ útskýrir hann.

Halldór saknar þess að meiri umræða eigi sér ekki stað um menntamál nú í aðdraganda kosninga.

„Ég sakna þess að heyra ekki meiri umræðu um menntun hér á landi. Menntun er undirstaða

atvinnulífsins. Það er enginn að ræða það að aukið sjálfstæði skólanna leiðir óumflýjanlega af sér meiri fjölbreytni og þannig verður meiri framþróun – í takt við breyttar þarfi nemenda og atvinnulífs framtíðarinnar. Þróun menntakerfisins endurspeglar einfaldlega ekki þá færni sem við vitum þó að mun þurfa til í störf framtíðarinnar. Þetta er áhyggjuefni,“ segir Halldór.

Framlög hins opinbera til málaflokksins í heild eru hlutfallslega meiri hér en annars staðar á Norðurlöndum en árangurinn er ekki eftir því.

„Ég myndi vilja sjá fjármagnið fylgja nemendunum. Með auknu valfrelsi nemenda og svigrúmi stjórnenda öðlumst við um leið möguleika til að prófa okkur áfram til að sjá hvers konar aðferðir henta mismunandi hópum nemenda best. Kerfið er nú þegar á eftir og hefur ekki tekist að bregðast við breyttu samfélagi. Til að mynda fer hlutfall nemenda með erlent móðurmál sífellt hækkandi.

Við vitum að árangurinn heilt yfir verður ekki bættur ef stórir hópar eru látnir sitja eftir. Til að stuðla að jöfnum tækifærum óháð efnahag, móðurmáli og félagslegum aðstæðum þarf til dæmis að efla íslenskukennslu á öllum skólastigum og svo þarf að brúa umönnunarbilið sem myndast þegar fæðingarorlofi lýkur.“

Loftslagsvandinn ekki leystur með frekari skattlagningu

Halldór Benjamín segir mikilvægt að tryggja uppbyggingu grænna innviða. Sjónarmið um náttúruvernd megi ekki leiða til þess að möguleikar til grænnar orkuframleiðslu séu takmarkaðir um of. „Við þurfum að tryggja raforku til framtíðar og það gerum við ekki nema með því að virkja. Þannig stuðlum við að orkuöryggi, sem við verðum að hafa í nútíma

samfélagi til að viðhalda lífsgæðum og samkeppnishæfni landsins.“ Halldór vill einnig skapa hvata svo fjármagn leiti í grænar og sjálfbærar lausnir í stað þess að stjórnvöld reyni að skattleggja fólk og fyrirtæki út úr loftslagsvandanum.

„Tryggja þarf aukið gagnsæi og birta bókhald yfir tekjur og ráðstöfun grænna skatta til að tilgangur og markmið skattheimtnunnar sé skýr. Það á ekki að líta á græna skatta sem tekjuöflun fyrir ríkið til langs tíma, enda á frekar að einblína á að ná tilætluðum áhrifum með slíkum sköttum. Hagrænir hvatar þurfa að koma til – þar sem aðkoma atvinnulífsins leikur lykilhlutverk. Það er mjög mikilvægt að fjármagn rati í réttan farveg,“ segir Halldór.

„Ný löggjöf, breyttir framleiðsluhættir og auknar kröfur um vistvænar vörur og þjónustu, sem styðja markmið um hringrás hráefna, er í mikilli sókn um allan heim og einkennir nýjan raunveruleika fyrirtækja. Þröskuldurinn getur hins vegar reynst hár og breytingar kostnaðarsamar fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki. Þess vegna er mikilvægt að stjórnvöld styðji atvinnulífið í aðgerðum sínum í átt að sjálfbærni. Þá þurfa yfirvöld að sinna leiðbeiningarhlutverki sínu af kostgæfni svo fyrirtæki eigi auðveldara með að aðlaga sig nýjum veruleika sem snýr að lögum og regluverki. Mikilvægt er að lög og reglur taki mið af aðstæðum hér á landi og skerði ekki samkeppnisskilyrði íslensk atvinnulífs.“

Halldór segir að hanna þurfi skynsamlega hvata til að fjárfestar og lánveitendur setji fjármuni í grænar og sjálfbærar lausnir með það að markmiði að ýta undir kolefnishlutlaust hagkerfi.

„Þessu er meðal annars hægt að ná fram með hvötum til útgaðu grænna verðbréfa.“ ■

Sigríður Margrét Oddsdóttir er framkvæmdastjóri Lyfju sem í upphafi var eitt apótek í Lágmúla en telur nú 46 apótek víðs vegar um landið.

MYND/BIG

Sigríður Margrét Oddsdóttir, framkvæmdastjóri Lyfju, segir að samhliða breyttri aldurssamsetningu þjóðarinnar ríði á að gera nauðsynlegar breytingar í heilbrigðisþjónustu. Í því muni nýsköpun og einkaframtakið gegna lykilhlutverki.

„Við lítum á okkur sem hluta af heilbrigðisþjónustu Íslendinga. Lyf eru engin venjuleg söluvara,“ segir Sigríður Margrét Oddsdóttir, framkvæmdastjóri Lyfju. Fyrirtækið var stofnað árið 1996, þegar sérleyfin voru afnumin í apóteksrekstri.

Í upphafi var Lyfja eitt apótek í Lágmúla en apótekin telja nú 46. Lyfsalan er aðeins hluti af rekstrinum því Sigríður segir Lyfju eiga að vera stað sem þú leitar til þegar þú vilt finna vörur til þess að lifa heilbrigðum lífsstíl og auka vellíðan. Hjá Lyfju starfa um 350 starfsmenn og af þeim er þriðjungur með sérmenntun á sviði heilbrigðismála. Ári áður en heimsfaraldurinn hófst var undirbúningur að nýju snjall-apóteki hafinn og því hleypt af stokkunum í október í fyrra.

Sérsniðið snjallapótek er framtíðin

„Þegar við lítum á heilbrigðisþjónustu og vörusölu og þjónustu á heilbrigðissviðinu þá sjáum við það fyrir að hún á eftir að verða persónulegri, byggja á tækninni, verða sjálfstýrðari og heildrænni. Það sem við höfðum verið að undirbúa smellpassaði inn í þetta umhverfi og er eins konar persónusniðið snjallapótek. Ég geri greinarmun á því sem Lyfjuappið er og hefðbundinni vefverslun vegna þess að þegar ég opna appið sé ég bara mín gögn. Ég kemst ekki inn öðruvísi en með raf-rænum skilríkjum og sé þá mínar lyfjaávisanir og mín verð byggð á því hvar ég stend í greiðsluþrepakerfi Sjúkratrygginga – sérsniðið að notandanum.“

Nýsköpun og einkaframtakið verði að fá að blómstra

Sigríður Margrét segir lífsnauðsynlegt að gera breytingar á heilbrigðiskerfinu. Heilbrigðiskerfið muni annars einfaldlega brjóta hagkerfið. MYND/BIG

Maður fær stundum á tilfinninguna að því miður sé unnið öllum árum að því að færa okkur í áttina frá einkarekstri.

Sigríður segir að þegar komi að heilbrigðisútgjöldum sé ekkert mikilvægara en að líta til nýsköpunar annars vegar og samvinnu einkageirans og hins opinbera hins vegar. „Í fyrsta lagi erum við að horfa fram á það að á næstu fimm-tíu árum mun fólki eldri en fimm-tíu ára fjölga um fimm-tíu prósent. Í öðru lagi hafa útgjöld hins opinbera og einkaaðila til heilbrigðismála verið að vaxa að meðaltali um 8 til 9 prósent síðustu 20 ár á ári stað-

» Nýtt snjallapótek Lyfju er sérsniðið að notendum. Þar sjá þeir sínar lyfjaávisanir og verð, byggt á því hvar þeir standa í greiðsluþrepakerfi Sjúkratrygginga.

virt. Það segir sig sjálft að þetta er ekki sjálfbært,“ útskýrir Sigríður og bætir við að það verði að finna nýjar leiðir til þess að leysa úr því hvernig við ætlum að stuðla að heilbrigði og vellíðan.

„Þarna skiptir miklu máli að nýta einkaframtakið í því að búa til lausnir sem stuðla að því að við getum fengið betri og persónusniðnari heilbrigðisþjónustu. Þar þarf til samvinnu milli opinbera geirans og einkaframtafsins.“

Heilbrigðiskerfið mun brjóta hagkerfið verði ekkert að gert Sigríður Margrét segir heilbrigðisþjónustu í eðli sínu mjög íhalds-sama grein. „Þetta er sú grein þar sem þér líður mjög vel vitandi að sá sem er að þjónusta þig hafi verið í greininni í tuttugu eða þrjátíu ár. Það þarf alltaf að vera góð samvinna og samtal, en ég held að það skipti höfuðmáli núna að

horfa á það hvað einkaframtakið er að gera í þessari grein og hvaða árangri hefur verið náð þar. Því ef við horfum á útgjöldin í einhverri heildarmynd þá sjáum við til að mynda að lyfjakostnaður hefur ekki verið að vaxa í sama hlutfalli og önnur heilbrigðisútgjöld.“

Fyrir tíu árum hafi lyfja-kostnaður verið 13 prósent af heilbrigðisútgjöldum en í dag sé hann 9 prósent. „Þarna eru einka- rekin apótek sem eru að keppa á hverjum degi og eru í gríðarlegri samkeppni á markaðnum. Þar er verið að veita mjög góða þjónustu, við erum til dæmis hér á landi með fleiri starfandi lyfjafræðinga en á hinum Norðurlöndunum og búum flest í innan við fimm mínútna fjarlægð frá apóteki. Hvernig getum við nýtt módelið sem þarna er inni í öðrum geirum heilbrigðisþjónustu?“

Hún vísar til þess að sérfræðilæknar hafi verið samningslausir um árabíl.

„Maður fær stundum á tilfinninguna að því miður sé unnið öllum árum að því að færa okkur í áttina frá einkarekstri. Þar eru tækifæri og það er nauðsynlegt að líta til aukins einkarekstrar í heilbrigðisþjónustu almennt.“

Um þetta hefur verið rætt lengi, klassíska dæmið eru liðskipta-aðgerðir sem við virðumst tilbúin að greiða fyrir þreföldu verði í útlöndum svo það sé ekki gert aflækni á einkarekinni stofu á Íslandi. Dæmin eru mun fleiri. Hvernig er hægt að leysa það? Verður að skipa heilbrigðis- og nýsköpunarráðherra?

Sigríður Margrét hlær. „Það væri frábært að hafa slíkan ráðherra. Þetta er einn stærsti útgjaldaliður ríkisins og við sjáum það að ef við gerum ekkert mun heilbrigðiskerfið brjóta hagkerfið. Við þurfum að finna lausnir. Við eigum að nýta krafta einkaframtafsins og stunda nýsköpun í heilbrigðisþjónustu en þó aldrei á kostnað fagmennskunnar og öryggisins.“ ■

21/21

Ryðjum hindrunum úr vegi

Eftir heimsfaraldurinn stendur íslenskt samfélag frammi fyrir miklum áskorunum. Tækifæri til hagvaxtar eru þó í auglýn. Það er mikilvægt nú að leita nýrra lausna og læra af þeim sem hafa staðið í sömu sporum.

Samtök atvinnulífsins hafa tekið saman 21 áskorun sem við stöndum frammi fyrir sem samfélag og jafn margar lausnir. Ef okkur ber gæfa til þess að stíga þessi nauðsynlegu skref mun það skipta sköpum fyrir framtíð þjóðarinnar.

Ítarefni og heimildir inni á höldumáfram.is

1

Efnahagsmál

Áskorun:
Efnahagslegur óstöðugleiki hamlar blómlegu atvinnulífi

Lausn:
Þriggja arma hagstjórn sem vinnur saman

2

Efnahagsmál

Áskorun:
Útgjaldavöxtur og skuldasöfnun ríkis og sveitarfélaga er ósjálfbær

Lausn:
Tengjum opinbert fjármagn við árangur

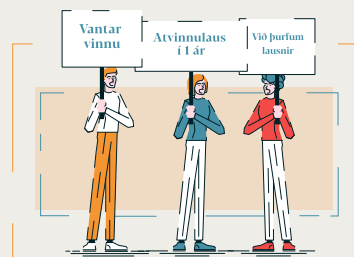

3

Efnahagsmál

Áskorun:
Atvinnuleysi er mikið en hindranir standa atvinnusköpun fyrir þrifum

Lausn:
Auðveldum fyrirtækjum að skapa störf

4

Efnahagsmál

Áskorun:
Öldrun þjóðar þýðir að sífellt færri hendur munu standa undir samneyslunni

Lausn:
Aukum framleiðni og vinnum lengur

5

Efnahagsmál

Áskorun:
Sveiflukennndur íbúðamarkaður eykur húsnæðiskostnað

Lausn:
Tryggjum nægt lóðaframboð, skilvirkari ákvarðanir, einfaldara regluverk sem lækkar byggingarkostnað og hraðar framkvæmdum.

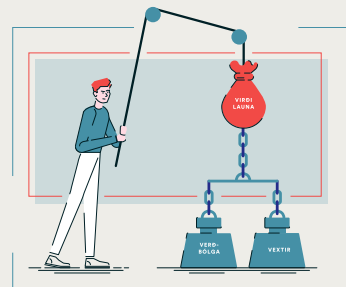

6

Vinnumarkaðurinn

Áskorun:
Íslensk launastefna ógnar stöðugleika

Lausn:
Látum útflutningsgreinar leiða launastefnuna

7

Vinnumarkaðurinn

Áskorun:
Óskilvirk kjarasamningsgerð skapar tjón í samfélaginu

Lausn:
Skilvirk vinnubrögð við gerð kjarasamninga draga úr óvissu og kostnaði

8

Vinnumarkaðurinn

Áskorun:
Höfrungahlaup einkennir
íslenska vinnumarkaðinn

Lausn:
Eflum embætti ríkissáttasemjara
og tryggjum samstöðu um að fylgja
launastefnunni

9

Vinnumarkaðurinn

Áskorun:
Mörg en fámennt stéttarfélög ýta
undir ósamstöðu

Lausn:
Færri en stærri kjarasamningar

15

Sjálfbær þróun

Áskorun:
Loftslagsvandinn verður ekki leystur
með frekari skattlagningu

Lausn:
Sköpum hvata svo fjármagn leiti
í grænar og sjálfbærar lausnir

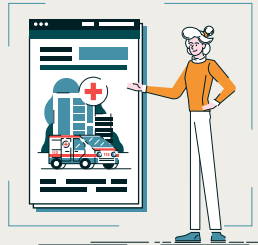

16

Heilbrigðismál

Áskorun:
Óljóst er hvaða heilbrigðisþjónustu
hið opinbera fjármagnar. Ósamræmi
er í fjármögnun og samningagerð

Lausn:
Leyfum fjármagni að fylgja notanda

10

Atvinnulífð

Áskorun:
Dunglamaleg stjórnsýsla flækist fyrir
framþróun atvinnulífs

Lausn:
Færum samskipti við hið opinbera
í eina samráðsgátt

17

Heilbrigðismál

Áskorun:
Óvissa ríkir um eðlileg viðmið
varðandi biðtíma sjúklinga

Lausn:
Lögfestum viðmiðunarmörk biðtíma
með þjónustutryggingu

11

Atvinnulífð

Áskorun:
Eftirlit er óskilvirkt

Lausn:
Sameinum stofnanir og aukum getu
þeirra til að sinna leiðbeiningar-
hlutverki sínu

18

Heilbrigðismál

Áskorun:
Óskilgreind viðmið leiða af sér
óhagræði og soun

Lausn:
Drögum úr álagi og valdeflum
notendur

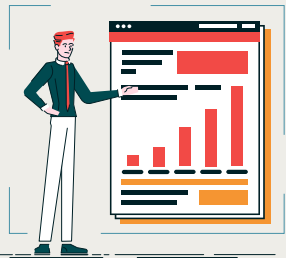

12

Atvinnulífð

Áskorun:
Langtímaatvinnuleysi fer vaxandi

Lausn:
Festum ráðningarstyrki af
atvinnuleysisskrá í sessi

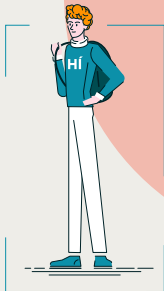

19

Menntamál

Áskorun:
Of mikil miðstýring
er í íslensku skólakerfi

Lausn:
Aukum sjálfstæði skóla og látum
fjármagn fylgja nemendum

13

Atvinnulífð

Áskorun:
Nýsköpun mælist minni
en í öðrum iðnríkjum

Lausn:
Auðveldum aðgengi fyrirtækja að
fjármagni og hæfu starfsfólki

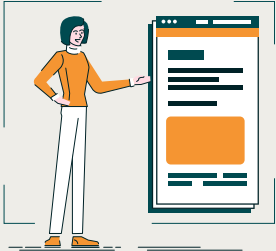

20

Menntamál

Áskorun:
Þróun menntakerfisins endurspeglar
ekki farniparfir framtíðar

Lausn:
Áherslubreytingar í takt við
þarfir framtíðar

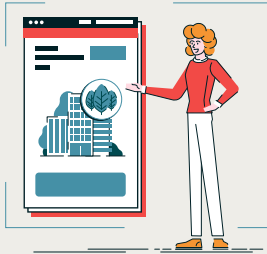

14

Sjálfbær þróun

Áskorun:
Skortur á grænni orku kemur niður
á atvinnulífinu til framtíðar

Lausn:
Tryggjum uppbyggingu grænna
innviða um allt land

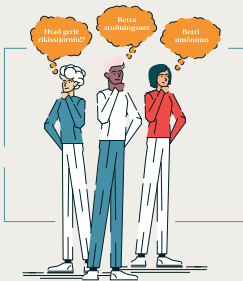

21

Menntamál

Áskorun:
Ekki er komið nægilega vel til móts
við breytta samfélagsgerð, svo sem
stækkandi hóp aðfluttra

Lausn:
Eflum íslenskukennslu, stytum
sumarfrí og brúum umönnunarbilið

Förum ekki í sama gamla farið

Berglind Rán Ólafsdóttir hefur mestar áhyggjur af því langtímaatvinnuleysi sem er fyrir séð næstu misseri. Hún vill að passað sé upp á fólkið, því gert kleift að stunda nám og þar sé lögð áhersla á græna nýsköpun.

„Þannig getum við nýtt sérstöðu okkar sem land endurnýjanlegrar orku,“ segir Berglind, sem er ánægð með breytingar á fundamenningu og segir sjálsagt að fólk starfi heima í meira mæli til framtíðar.

„Ég tel að úr því sem komið er sé mikilvægt að atvinnulífið reyni að nýta það jákvæða sem hefur komið út úr faraldrinum. Áfallið er risavaxið og atvinnulífið hefur tekið bylmingsþungt högg, en þeir sem geta verða að líta á þetta sem tækifæri til að gera breytingar hjá sér til framtíðar og leggja sín lóð á vogarskálarnar við að tækla loftslagsvána. Þar eru heilmikil tækifæri fyrir ferðaþjónustuna, til dæmis. Það er ekki heillavænlegt að mínu viti að fara aftur í sama farið. Heimurinn hefur ákveðið í sameiningu að við þurfum að verða kolefnishlutlaus árið 2050 og það er líka stórt verkefni. Mögulega, í einhverjum tilvikum, getur þessi faraldur orðið stökkpallur til þess að þróunin verði hraðari í þá átt,“ segir Berglind Rán, sem er framkvæmdastýra Orku náttúrunnar.

Hún segir að rekstur ON hafi ekki farið jafn illa út úr Covid og margra annarra fyrirtækja, vegna eðlis rekstursins. „Við erum í því að framleiða rafmagn og heitt vatn sem hefur þetta samfélagslega mikilvægi. Það byggir meira og minna allt annað á því að þessar

Berglind Rán Ólafsdóttir, framkvæmdastýra Orku náttúrunnar, segir fjarvinnu komna til að vera.

MYND/BIG

grunnþarfir séu til staðar,“ segir Berglind. Vitaskuld hafi þó verið talsverð röskun á starfsemiinni.

Sjálsagt að vinna heima – til frambúðar

„Ég held að mörg fyrirtæki eigi það sameiginlegt með okkur að við áttuðum okkur mjög fljótt á hversu vel fjarfundir virka og forrit á borð við Teams hjálpa okkur í fjarvinnunni. Við höfðum til dæmis nýhafið stefnumótun hjá fyrirtækinu í aðdraganda Covid og ákváðum að halda dampi í því. Við tókum vinnufundi með yfir hundrað manns, stefnumótandi fundi, á Teams, og það gekk betur

en maður þorði að vona. Ég er sannfærð um að þetta námskeið í tækni, sem var í rauninni þröngvæð upp á alla landsmenn í faraldrinum, muni skilja eitthvað eftir sig. Ég vona að fundamenningin breytist til frambúðar og öll vinnustaðamenning. Þetta þýðir líka að ef þú sinnir þannig starfi og ert með börn eða aðstæður eru þannig að þú vilt frekar vinna heima, þá sé það vel hægt,“ segir Berglind.

Hún nefnir einnig ferðalög milli staða, að þau hafi snarminnkað í faraldrinum. Samtök iðnaðarins reiknuðu út að níu milljónum klukkustunda hefði verið sóað í umferðartafir innan höfuð-

borgarinnar í fyrra. „Þetta er líka jákvætt. Við eigum ekki að ferðast að öpörfu. Það sama á við um fundi og ráðstefnur úti í heimi. Nú er boðið upp á allt rafrænt og það mun spara tíma og peninga og um leið hafa minni áhrif á umhverfið ef við hættum að fljúga á stutta fundi og ráðstefnur um allan heim.“

Vill áherslu á græna nýsköpun
Mestar áhyggjurnar hefur Berglind af langtímaatvinnuleysi í samfélaginu eftir faraldurinn. „Atvinnuleysi getur haft hræðileg félagsleg og samfélagsleg áhrif. Við þurfum að passa upp á fólkið

Ég vona að fundamenning og öll vinnustaðamenning breytist til frambúðar. Það þýðir að ef þú sinnir þannig starfi, ert með börn eða aðstæður eru þannig að ef þú vilt frekar vinna heima, þá sé það vel hægt.

okkar, gera því kleift að stunda nám – í allri þeirri vinnu er tækifæri til þess að setja fókus á greinar þar sem er hægt að stuðla að minni losun til framtíðar. Við þurfum að stuðla að því að hagkerfið fari hratt í átt að hringrásarhagkerfi. Leggja þunga áherslu á nýsköpun og þá sérstaklega græna nýsköpun þar sem okkar stærstu tækifæri liggja og þar getum við nýtt sérstöðu okkar sem land endurnýjanlegrar orku. Mikilvægast er ekki að setja allt þúður í að gera allt eins og það var áður. Frekar að hugsa hvað við getum gert betur og öðruvísi og breyta áherslunum í þá átt.“ ■

Ísland er fljótandi og vannýtt eldisstöð

Pétur Hafsteinn Pálsson er framkvæmdastjóri Vísis, framsækins sjávarútvegsfyrirtækis með höfuðstöðvar í Grindavík.

Vísir hefur verið meðal þeirra fyrirtækja sem dregið hafa vagninn í nýtingu hátækni í fiskvinnslu hér á landi og leggja mikla áherslu á fullnýtingu afurða og ábyrgar veiðar.

Hjá Vísí starfa um þrjú hundruð manns. Pétur segir mikilvægara en nokkru sinni fyrr að líta til þeirra tækifæra sem leynast víða, þegar um auðugt land af náttúruauðlindum líkt og Ísland er að ræða. Sérstaklega nú þegar skóinn krepur. Matarframleiðsla sé framtíðin og geti skapað fjölda fjölbreyttra starfa.

Sjávarútvegurinn hefur borið sig vel í kjölfar heimsfaraldursins miðað við margar aðrar greinar, þó að veiran hafi leitt til óhagræðis fyrir starfsemi sjávarútvegsfyrirtækja eins og annarra. „Við höfum haldið okkar starfsemi gangandi, með röskun þó, og skattgreiðslum inn í ríkissjóð sem er mjög mikilvægt. Það sem riður á er að halda tekjuflæðinu gangandi svo það verði eitthvað til skiptanna. Nú tekur sjávarútvegurinn að sér það hlutverk að vera mikilvægasta mjólkurkýrin og verður að fá að ganga og halda áfram að greiða skatta, búa til störf og það sem þarf til að halda samfélagi gangandi,“ segir Pétur og segir ljóst að til þess að ná upp fyrri hagsæld í samfélaginu þurfi að líta til þeirra tækifæra sem hér eru.

„Það liggja heilmikil vannýtt tækifæri í framleiðslu matvæla

Pétur Hafsteinn Pálsson er framkvæmdastjóri Vísis í Grindavík.

MYND/BIG

hér á landi og þar hefur sjávarútvegur vissulega lagt sitt af mörkum. Þróunarstarf er á fullu í þessum fiskvinnslum, sem aftur kallar á mikla vinnu hjá iðnfyrirtækjum og þar fram eftir götunum. Hvað okkur varðar í sjávarútveginum liggja tækifærin í því að gera betur og komast nær endamarkaðnum, þangað sem afurðin er seld. Þannig er hægt að spara allar milliumbúðir og kostnað við milliliði, ef sem mest yrði gert hér heima – frá veiði til vinnslu til endanlegrar söluvöru – svokölluð fullvinnsla.“

Umdeild starfsemi en vel þess virði

Pétur segir að ef lítið er til heimsframleiðslu á fiski hafi undanfarna áratugi orðið lítil breyting

á því sem veiðist af villtum fiski. Vöxturinn sé í eldi. Vissulega sé deilt um sjóeldi sem atvinnugrein.

„En það er ekki hægt að líta fram hjá því að við höfum þessa auðlind sem er heita vatnið. Það er risavaxið verkefni að efla fiskeldi og ef ekki í sjó, þá allavega á landi. Ísland er fljótandi eldisstöð sem er vannýtt og ónýtt í heimi þar sem eftirspurn eftir matvælum verður sífellt meiri. Það sem við eigum að gera núna er að kortleggja þessi risatækifæri sem eru fyrir augunum á okkur: matarframleiðsla og tækjaframleiðsla til matarframleiðslu. Við erum rík af flottum iðnfyrirtækjum sem gætu gert ótrúlegustu hluti í þessum efnum,“ segir Pétur og undirstrikar að einnig eigi að leggja áherslu á

sjóeldi, að uppfylltum ströngum kröfum um umhverfisvernd.

„Greinin hefur staðið sig vel í því að minnka oliuneyslu, en umhverfisspor umbúðanna er enn of mikið. Með tækninni sjáum við fram á að geta pakkað vörunni hér heima í endanlegar umbúðir sem svo rata á endamarkaðinn, þar sem varan verður svo keypt, í stað þess að eiga millilendingu annars staðar til þess eins að pakka henni inn upp á nýtt og flytja á enn annan stað.

Það sem við eigum eftir að gera er að finna nægilega ódýra leið til að gera landeldi hagkvæmt. Heita vatnið sem hægt er að nota er affall úr húsum landsmanna sem er um 30 til 40 gráður. Við þurfum að finna leið til að hefja uppbygg-

ingu sem fyrst. Þá eru okkur engin takmörk sett með nær óendanlegu magni af heitu vatni og fullt af landi. Þetta yrði griðarlega atvinnuskapandi því afleidd starfsemi í rafmagni, orku og fleiri sérfræðistörfum myndi óhjákvæmilega fylgja. Þarna er okkar sérstaða og þekking. Þangað eigum við að líta, beina menntuninni og aflinu öllu í að byggja þetta upp.“

Massaferðamennskan sé liðin undir lok

Svo er það hitt, segir Pétur. „Hvernig ferðamennirnir koma aftur. Ég held að það verði ferðamennska en ekki massaferðamennska eins og hér áður. Ég hef fulla trú á því að þessir atburðir muni breyta ferðavenjum fólks. Þessi ferðalög voru orðin alveg surrealistisk, þú gast stökkið til Japans eða Kína eftir mörgum leiðum með nokkurra klukkustunda fyrirvara. Þetta held ég að muni breytast – og talandi um umhverfismálin, þá er ljóst það munu allir þurfa að endurskoða hversu mikið flug er notað almennt til ferðalaga og flutninga. Það er og verður Íslendingum mjög mikilvægt að almenn sátt sé um umhverfisspor flugsins.“

Verstu afleiðingu veirunnar fyrir íslenskt samfélag segir Pétur hins vegar án efa vera atvinnuleysið.

„Á því þarf að taka. Fyrir utan tekjumissinn getur maður ekki hugsað sér að fá ekki að vakna til einhvers á morgnana. Það er nokkuð sem við eigum aldrei að sætta okkur við að hér festist í sessi eitthvert atvinnuleysisstig að nokkru ráði. Það er versta bölið. Þessu verðum við að ráða bót á.“ ■

Segir kjarasamningsumhverfið ekki að virka

Helga Árnadóttir er framkvæmdastjóri sölu-, markaðs- og vöruþróunarsviðs Bláa lónsins og hefur starfað í ferðaþjónustu um árabíl.

Helga segir mikilvægt að greinin rísi hratt aftur og vill breyta kjarasamningsumhverfinu almennt á Íslandi, sem sé alltof flókið. Lágmarkskrafin hljóti að vera að viðsemjendur sammælist um það hvað sé til skiptanna, áður en lagt er af stað og samið um kaup og kjör.

„Síðustu misseri hafa verið mjög lærdómsrík. Ég tel að við stöndum að mörgu leyti mun betur að vígi nú en eftir öldudalina sem við lentum í í kjölfar fjármálahrunsins og svo eldgossins í Eyjafjallajökli árið 2010. Nú er búið að byggja markvisst upp innviði, við höfum þroskast mikið, fyrirtækin eflst og stjórnvöld lært inn á greinina. Ég tel skynsamlegt að nýta tækifærið sem fram undan er og höfða í auknum mæli til fágætisferðanna, enda hefur samkeppnishæfni okkar aukist til muna hvað þennan verðmæta markhóp varðar. Við eigum að horfa til gæða umfram magns. Fyrst þarf þó að koma fyrirtækjunum á fætur,“ segir Helga.

Oft er sagt að íslenskt atvinnulíf hafi ekki nógu margar stöðir. Erum við að gera rétt með því að veðja aftur á ferðaþjónustuna eða ætti að reyna að veðja á fleiri hesta?

„Við eigum alltaf að horfa til þess að byggja sem flestar stöðir undir atvinnulífið á Íslandi. Það er sjálfsagt að veðja á ferðaþjónustuna enda hefur hún alla burði til að styðja við og styrkja efnahag þjóðarinnar eins og áður. Við verðum að ná ferðaþjónustunni

Helga Árnadóttir er framkvæmdastjóri sölu-, markaðs- og vöruþróunarsviðs Bláa lónsins.

MYND/BIG

hratt og örugglega á lappir. Hún var að skila um 550 milljörðum í gjaldeyristekjur árlega fyrir Covid. Þá má ekki gleyma því að hún er atvinnugrein sem styður við byggðastefnu og hefur skilað ávinningi um land allt. Við eigum að tryggja henni ákveðna kjölfestu, en að því sögðu er alveg ljóst að þeim mun fleiri egg í körfunni, því betra,“ segir Helga.

Ferðaþjónustan getur unnið bug á atvinnuleysinu – fljótt

„Við sem samfélag höfum verið lánsöm að búa við nægt atvinnuframboð í gegnum árin. Klárlega er ferðaþjónustan vinnuafslrek atvinnugrein og sú grein sem getur einna helst unnið bug á þeirri

meinsemd sem atvinnuleysið er á sem skemmstum tíma. Hins vegar er staðreyndin sú að erfiðlega hefur reynst að manna störfín, hvort sem um fagmenntuð störf er að ræða eða ófagmenntuð, nú eftir að viðspyrnan hófst í vor. Stundum er talað um að störf í ferðaþjónustu séu einungis láglæðastörf, en það er alls ekki rétt og ekki hægt að alhæfa með þeim hætti. Miklar tæknibreytingar, samrunar fyrirtækja, aukin skilvirkni og aðrir þættir hafa valdið því að sérhæfðum störfum í ferðaþjónustu hefur verið að fjölga verulega og hlutfallslega meira en öðrum.“

Hvað finnst þér að stjórnvöld eigi að leggja áherslu á í þessum efnum? Hvað þarf að gera til að

koma ferðaþjónustunni aftur á köppinn?

„Ferðaþjónustan er að komast á lappirnar en það er mikið undir okkur komið, atvinnulífinu og stjórnvöldum, að vel til takist. Horft fram á veginn er mikilvægt að laga til í rekstrarumhverfi og horfa til samkeppnishæfni útflutningsatvinnugreinanna almennt. Verðmætasköpun í landinu stendur og fellur með útflutningnum. Hvað ferðaþjónustuna varðar er hún í gríðarlegri samkeppni við aðra áfangastaði um heim allan. Hvernig getum við eflt okkur gagnvart þeirri samkeppni? Til að mynda með því að einfalda annars þungt og flókið regluverk, sem var reifað sérstaklega í samkeppnis-

Það er sjálfsagt að veðja á ferðaþjónustuna enda hefur hún alla burði til að styðja við og styrkja efnahag þjóðarinnar eins og áður.

skýrslu OECD fyrir stuttu og sýnir svart á hvítu að regluverkið í ferðaþjónustu er mun flóknara og erfiðara en í samkeppnislöndunum. Þá myndi ég vilja að við horfðum til þess að leggja af, þó ekki sé nema tímabundið, íþyngjandi skatta og gjöld sem eru margvisleg og mikil í ferðaþjónustu. Fyrirtækin verða að ná að rétta úr kútnum eftir forðæmalaus Covid-tíma,“ útskýrir hún.

Talandi um samkeppnishæfni. Hvað segir þú um launaþróunina á Íslandi?

„Verðmætasköpunin stendur einfaldlega ekki undir launaþróun. Sérstaklega eftir þessa kröftugu niðursveiflu. Það eru einfaldlega brostnar forsendur,“ segir Helga og tekur fram að mikilvægt sé að skoða vinnumarkaðinn heildrænt.

„Við verðum að fara að hefja kjaraviðræður á ákveðnu marki sem allir geta sammælst um. Hver er kakan sem við höfum til skiptanna? Ef við getum ekki einu sinni sammælst um það mun þetta höfrungahlaup halda áfram, sem við því miður þekkjum alltof vel nú þegar. Laun munu hækka umfram það sem er til í samfélaginu, sem þýðir að atvinnuleysi og verðbólga fara að gera vart við sig og kaupmáttur minnkar. Þá græðir enginn. Ég veit að þetta hefur verið reynt, en við megum ekki gefast upp. Það er allt of mikið í húfi.“ ■

Kallar eftir uppbyggilegum tillögum frá verkalyðshreyfingunni í upphafi viðspyrnunnar

Íslenskir aðalverktakar er rötgróid fyrirtæki sem á sér 66 ára sögu. Fyrirtækið hefur komið að hönnun og byggingu margra þekktra mannvirkja, svo sem tónlistarhússins Hörpu, jarðanga, virkjana og alls sem spannar svið byggingariðnaðarins.

Að sögn Sigurðar R. Ragnarssonar, stjórnarformanns félagsins, hefur hann áhyggjur af því að langtímaatvinnuleysi festist í sessi. Innan verktakabransans hafi gengisfall krónunnar í upphafi Covid haft bein áhrif á allt efni og aðföng sem þeir kaupa inn. Hann saknar þess að heyra uppbyggilegar tillögur frá verkalyðshreyfingunni, nú þegar viðspyrnan er hafin.

„Langvarandi atvinnuleysi getur haft mikil salræn og félagsleg áhrif sem ekki má gera lítið úr. Þetta er áhyggjuefni nú þegar við erum að fara inn í veturinn og myrkrið er að færist yfir. Það verður að passa upp á þetta fólk,“ segir Sigurður, sem tekur þó fram að hann sé almennt ánægður með þær aðgerðir sem stjórnvöld hafa þegar gripið til í tengslum við heimsfaraldurinn.

Afkastaminnkun og gengisfall krónunnar

Covid hafði nokkur áhrif á rekstur ÍAV. „Það er eins með okkur og flest önnur fyrirtæki. Beinu áhrifin fólust einna helst í afkastaminnkun á okkar verkstað. Sérstaklega

Sigurður R. Ragnarsson er stjórnarformaður Íslenskra aðalverktaka. MYND/BIG

fyrst um sinn, þegar óvissan var sem mest. Þá dró verulega úr afköstum þar sem starfsfólk var bæði óttaslegið og að passa sig á að halda fjarlægð sín í milli. Það er svo sem erfitt að meta í krónum hvað það hefur kostað fyrirtækið, en tjónið var umtalsvert. Þess utan féll til ýmis kostnaður við að skipta fólki upp á verkstað, í mötuneytum, búningsherbergjum og kaffiaðstöðu; við að útvega grimur, hanska, þrifa og þar fram eftir götunum. En það var sjálfsagt mál að gera, auðvitað, og starfsfólkið var fljótt að aðlaga sig breyttum tímum sem við erum afskaplega þakklát fyrir,“ segir Sigurður.

Óbeinu áhrifin fólust fyrst og fremst í gengisfalli krónunnar.

„Krónan veiktist um 20 prósent þegar faraldurinn reið yfir. Það hefur bein áhrif á allt efni og

aðföng sem við kaupum inn, sem er töluvert magn, auk þess sem umtalsverðar seinkanir urðu á afhendingu efnis að utan vegna Covid-áhrifa þar. Til að bæta gráu ofan á svart höfðu aðgerðir stjórnvalda í þá veru að hækka endurgreiðslu virðisaukaskatts vegna vinnu á byggingarstað, aðgerð sem gerð var í því skyni að örva hagkerfið, þau hliðaráhrif að byggingarvísitalan lækkaði. Þetta olli byggingargeiranum í heild miklum skaða. Þetta er enn þrætuepli milli greinarinnar og ráðuneytanna sem málið fellur undir og er stórmál. Greinin veltir hundruðum milljarða á ári og þessi einstaka aðgerð varð til þess að tekjur verktakanna minnka um rúmlega þrjú prósent á mánuði. Þetta eru stórar upphæðir sem ekki veitir af inn á íslenskan vinnumarkað um þessar

mundir. Það er líka óeðlilegt að hið opinbera geti „hagnast“ með þessum hætti á sínum eigin stjórnvaldsaðgerðum.“

Sigurður tekur þó fram að Covid hafi ekki eingöngu haft slæm áhrif á reksturinn.

„Ég nefni fundamenninguna. Faraldurinn flýtti fyrir því sem sennilega hefði orðið með tím-anum og gerir fundahald að mörgu leyti skilvirkara, sem eru þessir fjarfundir. Manni dettur ekki lengur í hug að keyra í hálf tíma til þess að sækja einn fund og svo aftur til baka, heldur tekur þá raf-rænt. Fundirnir ganga býsna vel og ég tala ekki um hagræðinguna sem mun felast í þessu til lengri tíma. Maður þekkir mýmörg dæmi þess að fólk sé til að mynda að sækja fundi erlendis, fyrir kannski einn dag. Þetta held ég að verði gjörbreytt eftir Covid og er bæði ódýrara og umhverfisvænna.“

Hvað varðar verktakabransann almennt er Sigurður ánægður með þá ákvörðun stjórnvalda að setja aukna fjármuni í innviðauppgöngu sem viðbragð við faraldurinum.

„Og það var engin vanþörf á, uppbyggingu í orkukerfinu eða í vegakerfinu. Við munum öll njóta góðs af því auk þess sem hið opinbera er að virka til sveiflujöfnunar eins og vera ber, en það hefur ekki alltaf tekist sem skyldi í gegnum áratugin.“

Verkalýðshreyfingin hafi skilað auðu

Sigurður nefnir að flest svið sam-

félagsins hafi sýnt sveigjanleika og skilning undanfarna átján mánuði og reynt að leggja sitt af mörkum.

„Ég vil þó nefna verkalýðshreyfinguna sem aðila sem mér finnst að gæti komið að borðinu með fleiri hugmyndir að lausnum á því ástandi sem skapaðist í samfélaginu,“ útskýrir Sigurður og heldur áfram:

„Þegar Lífskjarasamningurinn var undirritaður komu að því stjórnvöld, atvinnurekendur og verkalýðshreyfingin. Þetta eru þessir þrír stóru sem hafa með málið að gera. Þegar þessar hamfarir gengu yfir lögðu stjórnvöld sinn pakka á borðið, atvinnulífið og ekki sist launþegar lögðu sitt af mörkum en ég hef saknað þess að verkalýðshreyfingin komi að málunum með opin hug og reyni í sameiningu við hina að leita lausna.“

Áskoranir fram undan

Fram undan eru kosningar og segir Sigurður mikilvægast fyrir byggingargeirann að viðhalda stöðugleikanum, halda áfram að byggja upp innviði og auka lóðaframboð til að ná jafnvægi á húsnæðismarkaðnum.

„Svo er lékkun tryggingagjalds og einföldun regluverks viðvarandi verkefni. Ekki má heldur gleyma aukinni innleiðingu raf-rænna lausna á byggingarferlinu öllu sem stuðlar að því að gera það einfaldara og skilvirkara,“ segir Sigurður að lokum. ■

Vissir þú að ...

ÁSKORUNUM mun einungis fjölga með öldrun þjóðar. Ísland er nú meðal yngstu þjóða innan OECD en gert er ráð fyrir að hún verði orðin ein sú elsta árið 2100. Það þýðir að sífellt færri muni standa undir samneyslunni.

ÍDAG er atvinnuleysið stærsta meira en á hinum Norðurlöndunum á sama tíma og laun hækkuðu meira. Launahækkanir hér á landi eru ítrekað langt umfram það sem gengur og gerist á hinum Norðurlöndunum.

UMSVIF hins opinbera eru almennt með því mesta sem þekkist hér á landi. Þegar leiðrétt hefur verið fyrir áhrifum varnarmála og almannatrygginga sést að útgjöld hins opinbera eru meiri hér en á hinum Norðurlöndunum. Sé leiðrétt fyrir aldurssamsetningu eru þau enn meiri. Frekari útgjaldaaukning er ekki valkostur. Skerpa þarf á forgangsroðun í rekstri hins opinbera.

HID opinbera leiðir nú enn á ný launaþróunina. Mikil fækkun starfa hefur orðið á almennum vinnumarkaði en fjölgun hjá hinu opinbera á sama tíma og launahækkanir þar mælast langt umfram hækkanir á almennum vinnumarkaði.

HLUTUR launa í framleiðslu er einn sá mesti sem þekkist hér á landi. Launþegar fá því stóran hluta af verðmætasköpuninni en einnig er þá minna rými til atvinnuskapandi fjárfestingar sem getur aukið hagvöxt horft fram á veg.

MEDALLAUN eru nær hvergi hærrí en á Íslandi á meðan tekjujöfnuður er nær hvergi meiri.

Ársfundur atvinnulífsins 2021 verður í beinu streymi á helstu vefmiðlum og www.sa.is klukkan 9 í dag

Ítarefni og heimildir inni á höldumáfram.is